

UCHWAŁA Z DNIA 27 PAŹDZIERNIKA 2005 R.
I KZP 32/05

Przedmiotem ochrony przepisu art. 45 ustawy z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. Nr 75, poz. 468, w brzmieniu przed nowelizacją ustawą z dnia 26 października 2000 r. – Dz. U. Nr 103, poz. 1097) jest zdrowie społeczne (publiczne) w aspekcie zapobiegania zjawisku narkomanii.

Przewodniczący: Prezes SN L. Paprzycki.

Sędziowie SN: J. Dołhy (sprawozdawca), J. Żywolewska-Ławniczak.

Prokurator Prokuratury Krajowej: A. Herzog.

Sąd Najwyższy w sprawie Radosława W., Marka P., Agnieszki P., po rozpoznaniu, przedstawionego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w Z., postanowieniem z dnia 16 maja 2005 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy przedmiotem ochrony przepisów art. 45 ustawy z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii jest zdrowie publiczne, rozumiane jako stan zdrowotny ogółu społeczeństwa (dobro ogólne), czy też życie i zdrowie osobiste konkretnego człowieka (dobro ściśle osobiste)?”

u c h w a l i ł udzielić odpowiedzi jak wyżej.

U A Z A S A D N I E N I E

Przedstawione przez Sąd Okręgowy w Z. zagadnienie prawne wyłoniło się w następującej sytuacji procesowej:

Sąd Rejonowy w T., wyrokiem z dnia 31 stycznia 2005 r., skazał oskarżonych Radosława W., Marka P. oraz Agnieszkę P. m.in. za udzielanie, w okresie od 1996 r. do lipca 1998 r., środka odurzającego w postaci wyciągu ze słomy makowej innym ustalonym osobom, a przypisane oskarżonym czyny zakwalifikował z art. 45 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii w brzmieniu przed nowelizacją z dnia 26 października 2000 r. w zw. z art. 12 k.k.

Wyrok ten zaskarżył m.in. Prokurator Rejonowy w T. na niekorzyść oskarżonych. Kwestionując przyjętą przez Sąd Rejonowy kwalifikację prawną czynów, prokurator zarzucił m.in. obrazę art. 12 k.k. przez przyjęcie, że czyny te stanowiły jeden czyn ciągły. Zdaniem skarżącego, sąd orzekający nie mógł przyjąć konstrukcji czynu ciągłego w sytuacji, gdy pokrzywdzonymi były różne osoby, a przedmiotem zamachu dobra ściśle osobiste. Uzasadniając swoje stanowisko skarżący powołał się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 19 kwietnia 2004 r., II AKa 75/04, Prok. i Pr. 2004, nr 11 – 12, poz. 30. W konkluzji prokurator w apelacji wnosił m.in. o zmianę zaskarżonego wyroku przez uznanie, że czyny przypisane oskarżonym wyczerpują znamiona czynów stanowiących ciąg przestępstw z art. 45 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w zw. z art. 12 k.k.

Sąd Okręgowy w Z., postanowieniem z dnia 16 maja 2005 r. odroczył rozpoznanie apelacji, uznając, że w niniejszej sprawie wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy, które sformułował w cytowanym na wstępie pytaniu.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Okręgowy wskazał na rozbieżność orzecznictwa w kwestii przedmiotu ochrony w wypadku przestępstw określonych ustawą z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii.

Prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o podjęcie uchwały o brzmieniu: „Przedmiotem ochrony przepisu art. 45 ustawy z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 24, poz. 198 z późn. zm.) jest zarówno zdrowie społeczne w aspekcie zapobiegania zjawisku narkomanii, jak i dobro osobiste w postaci życia i zdrowia konkretnej osoby”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Nie budzi wątpliwości, że w tej sprawie spełnione są wymogi stawiane wystąpieniu z zagadnieniem prawnym w trybie określonym w art. 441 § 1 k.p.k. W świetle utrwalonej judykatury Sądu Najwyższego „zasadniczej wykładni ustawy” wymagają przepisy, które są rozbieżnie interpretowane w praktyce sądowej.

Podniesiony przez Sąd Okręgowy w Z. problem prawny był przedmiotem rozbieżnych rozstrzygnięć. W orzecznictwie sądów apelacyjnych prezentowano z jednej strony pogląd, że przedmiotem ochrony w wypadku przestępstw określonych ustawą z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2003 r., Nr 24, poz. 198 ze zm.), a w szczególności art. 45 tej ustawy, nie jest dobro osobiste, jakim jest życie i zdrowie człowieka, lecz zapobieganie i przeciwdziałanie zjawisku narkomanii przez ustalenie sfery prohibicji w zakresie produkcji i obrotu środkami odurzającymi oraz życie i zdrowie publiczne, społeczne (m.in. wyroki: Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 stycznia 2003 r., II AKa 510/02, OSA 2003, z. 7, poz. 71; Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 20 czerwca 2002 r., II AKa 185/02, OSA 2003, z. 6, poz. 55 i z dnia 12 lutego 2004 r., II AKa 15/04, KZS 2004, z. 9, poz. 102; Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 19

października 2004 r., II AKa 213/04, KZS 2005, z. 1, poz. 11; Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 20 marca 2001 r., II AKa 34/01, OSA 2002, z. 4, poz. 31 i z dnia 20 września 2001 r., II AKa 127/01, OSA 2002, z. 7, poz. 58).

W innych orzeczeniach wyrażono odmienne stanowisko, sprowadzające się do stwierdzenia, że przedmiotem ochrony art. 45 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii jest życie i zdrowie człowieka z punktu widzenia zagrożenia środkami odurzającymi (m.in. wyroki: Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 28 lutego 2001 r., II AKa 303/00, OSA 2001, z. 7 – 8, poz. 38, i z dnia 30 grudnia 2003 r., II AKa 481/03, OSA 2004, z. 5, poz. 29; Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 19 kwietnia 2004 r., II AKa 75/04, OSN Prok. i Pr. 2004, z. 11 – 12, poz. 30 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2005 r. IV KK 434/04, niepubl.).

Ten ostatni pogląd znajduje swoje odbicie w piśmiennictwie (zob. M. Bojarski, W. Radecki: Przewodnik po pozakodeksowym prawie karnym, Wrocław 1998, s. 250; T. Chruściel, M. Preiss–Mysłowska: Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz, Warszawa 2000, s. 286; A. Zachuta: Przesłębstwo ciągłe – czyn ciągły i ciąg przestępstw, PS 2003, nr 3, s. 88–89).

W podręcznikach prawa karnego przepisy karne ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii omawiane są razem z przepisami Kodeksu karnego o przestępstwach przeciwko życiu i zdrowiu (zob. L. Gardocki: Prawo karne, Warszawa 2005, s. 233 – 234; A. Marek: Prawo karne, Warszawa 2001, s. 458 i nast.).

Rozważając tę problematykę należy przypomnieć, że w doktrynie wyodrębnia się ogólny, rodzajowy i indywidualny (bezpośredni) przedmiot ochrony (zob. m.in. W. Świda: Prawo karne. Część ogólna, Warszawa 1970, s. 129; L. Gardocki: Prawo karne, Warszawa 2005, s. 87). Ogólny przedmiot ochrony to określone stosunki społeczne, rodzajowy to dobro

chronione przez pewną grupę przepisów karnych, z reguły zamieszczonych w jednym rozdziale Kodeksu karnego albo w jednej ustawie, zaś indywidualny (szczególny, bezpośredni) przedmiot ochrony to dobro prawne, które chroni konkretny przepis prawa karnego materialnego. Zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie podkreślono nie tylko znaczenie prawidłowego ustalenia przedmiotu ochrony konkretnego przepisu prawa karnego, ale także to, że nie jest wystarczające odwołanie się jedynie do ogólnego lub rodzajowego przedmiotu ochrony, lecz równie istotne jest rozpoznanie indywidualnego przedmiotu ochrony normy karnej (zob. Z. Gostyński w: Z. Gostyński red.: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I, Warszawa 2003, s. 427; uchwała SN z dnia 21 października 2003 r., I KZP 29/03, OSNKW 2003, z. 11 – 12, poz. 94).

Szereg przepisów karnych chroniących określone dobra, zawartych jest w innych niż Kodeks karny i Kodeks karny skarbowy ustawach (tzw. pozakodeksowe przepisy karne). W celu ustalenia przedmiotu ochrony tych przepisów konieczne jest odwołanie się nie tylko do ich treści ale także do tytułu ustawy, preambuły, przepisów ogólnych, a nawet do uzasadnień projektów tych ustaw, jeżeli – a tak jest najczęściej – przepisy karne są wprawdzie zgrupowane w jednym rozdziale, ale nie został im nadany tytuł wskazujący choćby na rodzajowy przedmiot ochrony.

W orzecznictwie i piśmiennictwie zwraca się uwagę, że niektóre przepisy mają podwójny przedmiot ochrony i sam fakt skierowania przestępstwa przeciwko dobru ogólnemu nie wyłącza uznania za pokrzywdzonego osobę fizyczną, gdy jednocześnie z dobrem ogólnym również jej dobro prawne zostaje bezpośrednio naruszone czynem zabronionym (zob. m.in. uchwały SN: z dnia 21 października 2003 r., I KZP 29/03, OSNKW 2003, z. 11 – 12, poz. 94; z dnia 15 września 1999 r., I KZP 26/99, OSNKW 1999, z. 11 – 12, poz. 69, a także W. Daszkiewicz: Pokrzywdzony

przestępstwem (w); Nowa kodyfikacja karna. Krótkie komentarze, zeszyt 14, Warszawa 1998, s. 153).

Natomiast, na gruncie konstrukcji czynu ciągłego określonego w art. 12 k.k., wyrażono pogląd, że dla jej przyjęcia wymagana jest tożsamość pokrzywdzonego zarówno wówczas, gdy zamach skierowany jest na dobro osobiste, które stanowi główny przedmiot ochrony, jak i wtedy, gdy jest ono jedynie tzw. pobocznym przedmiotem ochrony (zob. M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas: Czyn ciągły i ciąg przestępstw w kodeksie karnym z 1997 r., Warszawa 1998, s. 55).

Na gruncie poprzednich stanów prawnych, to jest jeszcze w związku z unormowaniami Kodeksów karnych z 1932 r. – art. 244, i z 1969 r. – art. 161, ten ostatni obowiązujący do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 31 stycznia 1985 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. Nr 4, poz. 15) – wskazywano, że dobrem chronionym przez te przepisy jest zdrowie człowieka, które ustawa chroni przed niebezpieczeństwem zniszczenia (zob. M. Siewierski: Kodeks karny i prawo o wykroczeniach. Komentarz, Warszawa 1965, s. 308; J. Andrejew, W. Świda, W. Wolter: Kodeks karny z komentarzem, Warszawa 1973, s. 471).

Zasadniczym celem ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii jest zapobieganie temu zjawisku oraz pomoc, leczenie i rehabilitacja osób uzależnionych. Przedmiotem ochrony przepisów karnych tej ustawy nie jest reglamentacja obrotu środkami odurzającymi lub substancjami psychotropowymi, za którą kryje się ochrona interesów ekonomicznych państwa. Za kryminalizacją czynów stypizowanych w tej ustawie kryją się motywy podobne do motywów kryminalizacji określonych w Kodeksie karnym czynów przeciwko życiu i zdrowiu (zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 21 maja 2004 r., I KZP 42/03, OSNKW 2004, z. 5, poz. 47).

Strona przedmiotowa typu przestępstwa określonego w art. 45 ustawy z 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (w brzmieniu przed nowelizacją z dnia 26 października 2000 r.) polega na niezgodnym z ustawą udzielaniu innej osobie środka odurzającego lub substancji psychotropowej albo nakłanianiu do użycia takiego środka lub substancji. Dla bytu tego przestępstwa nie jest zatem konieczne, aby w konkretnym wypadku zachodziło lub mogło zachodzić narażenie na niebezpieczeństwo życia lub zdrowia innej osoby. Nie jest również konieczne ustalenie, że sprawca działał w tym właśnie celu lub miał świadomość szkodliwych skutków udzielonego środka odurzającego lub substancji psychotropowej. Do zastosowania art. 45 tej ustawy wystarczy, jeżeli sprawca środków tych udziela (nakłania do użycia) innej osobie, nie mając do tego podstawy prawnej („niezgodne z ustawą”). Jeżeli natomiast w konkretnym wypadku w wyniku działania sprawcy wystąpi skutek dla życia lub zdrowia innej osoby, objęty jego zamiarem, podstawę odpowiedzialności sprawcy stanowić będzie przepis art. 45 cyt. ustawy w zbiegu z odpowiednim przepisem rozdziału XIX Kodeksu karnego. Tylko w takiej sytuacji zachowanie sprawcy godzić będzie w dobro osobiste pokrzywdzonego w rozumieniu art. 12 k.k.

Mając to wszystko na uwadze Sąd Najwyższy udzielił odpowiedzi jak w uchwale. Powyższy pogląd należy odnieść nie tylko do treści art. 45 ustawy z 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii po jej nowelizacji z 2000 r. (Dz. U. z 2003 r., Nr 24, poz. 198), ale również do treści art. 58 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. Nr 179, poz. 1485).